

Universitätsbibliothek Paderborn

Medvlla Theologica

Ex Sacris Scriptvris, Conciliorvm Pontificvmqve Decretis, Et Sanctorvm Patrvm Ac Doctorum Placitis Expressa ; In qua, quidquid tum ad fidei mysteria sanè ac rectè intelligenda, & ab erroribus quibusvis secernenda, tum ad sacramenta debitè conficienda & ministranda, tum ad actiones humanas iuxta ...

Abelly, Louis

Coloniæ Agrippinæ, 1658

Capvt VIII. De adoratione Christo Domino debita, nec non de veneratione sanstissimæ Matri eius, cæteriq[ue] Sanctis ac eorum reliquijs & imaginibus exhibenda.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38954

CAPVT VIII.

*De adoratione Christo Domino debita
nec non de veneratione sanctissimæ Ma-
tricius, ceterisque Sanctis, ac eorum
reliquiis & imaginibus ex-
hibenda.*

SECTIO I.

*Quenam adoratio humanitati Christi Do-
mini debeat.*

Ad clariorem eorum, quæ dicenda sunt, intelligenti-
tiam, notandum 1. est ex S. Doctore 2. 2. q. 84.
& 103. inter laudem, honorem, & adorationem
hoc esse discriminis; quod laus sit quædam excellentiæ
stificatio, quæ in verbis consistit; honor etiam in factis
alijs signis externis. Adoratio vero præter illam testifi-
cationem excellentiæ, includit essentialiter submissionem
aliquam erga id, quod adoratur, in quo differt à laude,
honore, siquidem laudamus & honoramus etiam æqua-
les vel inferiores, non adoramus verò nisi superiores
vnde adoratio definitur à S. Damasc. orat. 3. cap. 4. *Ad
mi cudentu, demissi, & humili, significatio.*

Notandum 2. ad completum actum adorationis
ex parte hominis requiri: 1. vt intellectus agnoscat ex-
cellentiam eius, qui adoratur: 2. vt voluntas internam
erga eundem affectum concipiat: 3. denique, vt aliquo
exteriori actu submissionem illam protestetur.

Notandum 3. duplicem in vniuersum esse adora-
tionem, sicut duplex excellentia est, ratione, cuius pote-

aliquis nobis esse superior; vna increata, altera creata: adoratio illa, quæ ratione increatæ excellentiæ defertur, vsu in Ecclesia communiter recepto Latria vocatur, quo vocabulo significatur cultus ille religiosus, qui soli Deo debetur, in signum & protestationem supremi dominij, quod in res, omnes creatas obtinet, sicque sumitur in scriptura, in qua falsorum Deorum cultus nomine idololatriæ exprimitur (Act. 17. *Videns idololatriam deditam civitatem*) & falsorum Deorum cultores idololatræ vocantur (1. Cor. 10. *Neque idololatræ efficiamini*) eò, quòd cultum illum latriæ qui soli Deo debetur, ad idola transferrent: & eodem etiam sensu illud latriæ vocabulum sumitur in 7. Synodo generali act. 3. 4. & 6. & in Conc. Trid. sess. 13. c. 5. & apud S. Bas. in cap. 1. It. & S. Aug. lib. 10. de ciuit. c. 1. & lib. 15. cont. Faust. c. 9. Imò & ipsa vox adorationis passim ex communi vsu iam recepta est ad significandum illum cultum, qui soli Deo debetur, vnde dicimus solum Deum esse adorandum.

Cultus autem ille religiosus, qui ob creatam excellentiam defertur, communiter Dulia vocatur, quo nomine ex vsu Ecclesiæ significatur seruitus & submissio, non qualibet abiecta & vilis, qualis est mancipiorum; neque etiam honoraria & politica, qualis est subditorum erga principes; & inferiorum erga superiores; sed religiosa & pia, quæ scilicet sanctis defertur ab eorum virtutem & sanctitatem. Et quoniam inter sanctos varij, & inæquales sunt gradus sanctitatis, ideo ijs, qui meritis ac virtutibus insigniores fuerunt, specialis aliquis honor defertur, quæ ex communi vsu Hyperdulix nomine significatur; quæ quidem honoris genere sanctissimam Virginem Deiparam præ alijs omnibus sanctis colendam esse, orthodoxi omnes vnanimiter consentiunt.

Notandum 4. discerni non posse ex actu exteriori, verum cultus qui defertur, latriæ sit, vel Dulix; iisdem enim actibus & signis externis quibus Deum adoramus, Sanctos etiam sapissime colimus; sicut enim Deo, sic &

P

illis

illis caput aperimus, genua flectimus, &c. Quare hoc interno voluntatis affectu discernendum est: si enim exterior ille v. g. genuflexionis actus dirigatur ad profectandam infinitam Dei supra omnes creaturas eminentiam, nostramque omnimodam ab illo dependentiam, erit adorationis seu patriæ actus; si verò illa genuflexio intendamus cultum religiosum alicui Sancto ob eius virtutes, vel gloriam deferre, erit actus duliz.

His prenotatis, pro quaestionis propositæ resolutione dicendum est Christi Domini humanitatem Verbo diuino hypostaticè vnitam, eadem adoratione patriæ, quæ ipsi Verbo diuino debetur, esse adorandam. Ita S. Theod. 1. part. q. 25. a. 1.

Probat in primis ex Conc. Ephes. can. 8. vbi definitur, Christum hominem Deum vna esse adoratione adorandum, quòd S. Cyril. qui huic Conc. nomine summus Pontificis præfuit, clariùs explicauit lib. 1. de fide ad paginas, vbi docet: *In Christo non esse vnã naturã, quæ adoretur; & alterã, quæ non adoretur; sed vtramque simul adorari vnica adoratione*: Item ex 2. Synodo gener. collat. can. 9. *Si quis duas adorationes introducit, & non vna adoratione Verbum incarnatum cum propria carne adorat, anathema*

Probat 2. ex S. Ambr. lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 1. vbi explicans illa verba Pf. 98. *(adorate scabellum pedum eius)* Per scabellum, inquit, terra intelligitur, per terram autem caro Christi, quam hodie quoque in mysterijs adoramus, & quæ a Apostoli in Domino Iesu adorauerunt; neque enim diuisus est Christus: & S. Aug. enarratione in eundem Pf. Exponit inquit, Scriptura quid sit scabellum pedum eius dicit; terra autem scabellum pedum meorum: anceps factus sum, timeo adorare terram, ne damnet me qui fecit calum & terram, &c. Et sic eheuans conuerto me ad Christum, & inuenio, quomodo sine impunitate adoretur terra; suscepit enim terram de terra, quia caro terra est, & de carne Mariæ carnem accepit; & quia in ipsa carne in hoc ambulauit, ipsamque carnem nobis manducandam ad salutem dedit; nemo autem illam carnem manducat, nisi prius adorauerit; inuenitur est quomodo adoretur scabellum pedum Dei

mini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.

Objicies, soli Deo deberi adorationem & latriæ cultum, humanitatem autem Christi quantumvis unitam hypostaticè Deo, Deum tamen non esse. Resp. duplicem esse adorationem; vnâ absolutam, quæ fit propter excellentiâ inexistentem illi qui adoratur, seu quando aliquid adoratur propter se; alteram verò respectiuam, quando aliquid adoratur propter aliud, seu propter excellentiam inexistentem alteri ad quod habet specialem ordinem & habitudinem: & primo quidem genere adorationis adorari debere Christi diuinitatem, imò ipsum Christum; cùm per hoc nomen connotetur diuinum suppositum, quod propter se & ratione propriæ increatæ excellentiæ adorari debet. Secundo verò adorationis genere humanitatem eius adorandam esse, hoc est non propter se, sed propter Verbum diuinum cui coniuncta est, non accidentaliter, sed vera substantiali & hypostatica vnione; sicque humanitatem Christi honore diuino affici debere affirmant sancti Patres, vt S. Athanas. lib. de Incarn. Christi pagina 6. vbi de corpore Christi loquens ait, *Illud diuina adoratione coli, quia increati corpus factum est:* & S. Aug. ser. 58. de Verb. Dom. Ego, inquit, *Dominicam carnem imò perfectam in Christo humanitatem propterea adoro, quod à diuinitate suscepta, atque Deitati vnita est.*

Quæres, vtrum humanitas Christi Domini per se præcisè sumpta & considerata solum secundum excellentiam aliquam creatam, quæ ipsi inest, puta ratione gratiæ sanctificantis, aut virtutum, debeat cultu latriæ, an aliquo alio adorari? Resp. ex S. Thom. q. 25. a. 2. ad 1. humanitati Christi Domini vt sic, non deberi latriæ cultum, sed tantum hyperdulia; quia in illa hypothesi nihil in ea consideratur nisi creatum, quod proinde latriæ cultu adorari non debet.

Quamuis autem speculatiuè hoc verum sit, sapienter tamen monet Philip. Gamæch. ad præfatam q. 25. mortaliter & practicè loquendo, istas præcisiones & abstra-

tionem non esse admittendas, sed Christum perpetuo adorandum supremo patriæ cultu, cum verè & à parte sit semper homo Deus; istamque quæstionem non metaphysicè, sed moraliter ac Theologicè esse tractandam nec ludendum in rebus tanti momenti, ne fortè occasus vel scandali vel erroris aliquibus præbeat. Adde quod Ecclesia nusquam solet humanitatem Christi hoc modo spectatam venerari, sed semper tanquam coniunctam unitam Verbo diuino adorare; vnde S. Athan. orat. contra Arianos. *Adoraturi; inquit, non seponimus verbum à car-*

SECTIO II.

Quomodo Sancti à nobis colendi sint.

Cum (vt ait S. Hieron. epist. 53. ad Riparium) *Hominum seruorum redundet ad Dominum, & ad gloriam Christi summi totius Ecclesiæ capitis pertineat venerari membris eius nobilioribus exhibita; ideo post explanationem eorum quæ ad humanitatis ipsius adorationem pertinent, agendum est de cultu ipsis Sanctis debito.*

Dicendum igitur i. Sanctis tam Angelis quàm hominibus æternam gloriã in cælo perfruuntibus cultum aliquem sacrum & religiosum esse reddendum, longè quidem minorem eo, qui Deo debetur, sed tamen maiorem cetero illo ciuili & politico, qui hominibus quantæcunque dignitatis in hac vita defertur.

Probatur i. ex scriptura: Gen. 18. & 19. vbi Abraham & Loth dicuntur Angelis sibi apparentibus honorem aliquem singularem & religiosum detulisse; idem dicitur de Iosue cap. 5. & de patre ac matre Samsonis Iudic. 13.

Probatur 2. ex sanctis Patribus, qui id ynanimiter dicunt vt S. Greg. Nyssen. orat. in S. Theodorum marty. *Cui rogum, inquit, talis honor habetur? quis ex ijs, qui supermodum inter homines excellere visi sunt, tali memoria celebratur? quis Imperatorum adeo decantatus, vt hic miles pauper? &c.* S. Damasc. lib. 4. de fide c. 16. *An non honorandi,*

totius humani generis patronos se profitentur, ac Deo nostricausa supplicanti honorandi certè, & quidem ita ut in eorum nomine templa Deo extruamus.

Probatur 3. ex eo ritu, qui in vniuersa Ecclesia semper viguit, templa, & basilicas in honorem Sanctorum ædificandi, illorumque festa celebrandi: cuius rei fidem faciunt omnes ferè sancti Patres, & Ecclesiastici scriptores, qui videri possunt apud Iudoc. Coccium, tom. 1. lib. 5. de sanctis Ecclesiæ art. 13. & 14. & certè vel ipsa antiquissima basilicarum, & sacrorum ædificiorum monumenta in honorem sanctorum Deo consecrata, quæ vbique terrarum inuisuntur, satis apertè testantur, Sanctis ab vniuersa Ecclesia cultum religiosum semper fuisse delatum; minorem quidem illo qui Deo debetur, sed longè maiorem quous honore politico & ciuili, qui principibus, & regibus in terra defertur.

Dicendum 2. Sanctos gloriâ cœlesti perfuantes, à nobis esse inuocandos, & hanc inuocationem ad cultum ipsis debitum pertinere.

Probatur 1. ex scriptura: Gen. 48. vbi Iacob benedicens filijs Ioseph, Angelum suum custodem inuocat, vt ipse illis benedicat: Exod. 32. Moyses sic orat. *Recordare (Domine) Abraham, Isaac & Israel, seruorum tuorum.*

Probatur 2. ex Conc. Chalced. act. 11. vbi Patres Conc. sic loquuntur, *Flavianus post mortem vixit, martyr pro nobis orat: & in 7. Synodo gener. act. 6. hæc verba habentur. Cum timore omnia agamus, postulantes intercessionem incontaminata Deipara, & sanctorum Angelorum, omniumque Sanctorum.*

Probatur 3. ex antiquo vsu litaniarum, quæ in honorem Sanctorum indicebantur: de quo ritu mentio fit in varijs Conc. vt in Conc. Aurel. 1. cap. 29. Tolet. 5. cap. 1. Bracarensi 2. cap. 9. Mogunt. sub Carolo Magno cap. 33. quæ quidem Conc. ante mille annos sunt celebrata.

Probatur 4. ex SS. Patribus, qui & ipsi Sanctos inuocauerunt, vt S. Athan. ser. in Euang. de sanctissima Deipara, id est de Annuntiatione, in eius sine ipsam sanctam

Beiparam inuocat: S. Greg. Nyss. orat. in S. Theodorum ipsum etiam sanctum in fine inuocat: idem facit S. Greg. Naz. orat. in S. Athanasium, quem in fine inuocat, & S. Hier. in epithaphio S. Paulæ eam similiter inuocat.

Dicendum 3. Sanctos in celo pro nobis orare, & orando patrocinari, ac subuenire.

Probatur 1. ex scriptura: 2. Machab. 15. *Hic est qui multum orat pro populo, & pro uniuersa sancta ciuitate Ieremias Propheta Dei: & S. Pet. epist. 2. cap. 1. Dabo (inquit) operam, & frequenter habere vos post obitum meum, ut horum memoriam faciatis.*

Probatur 2. ex S. Basil. epist. ad Iulianum Apost. tam: *Suscipio, inquit, sanctos Apostolos, Prophetas, Martyres, qui pro me apud Deum supplicanti, quo per illorum mediationem propitius mihi sit Deus: & S. Greg. Nazian. orat. 20. in laudem ipsius S. Basilij, Ac nunc ille quidem in celo est pro populo preces fundens; neque enim ita nos reliquit, ut prorsus reliquerit: eandem veritatem fuse probat S. Hieron. in toto lib. cont. Vigilantium hæreticum, qui Sanctos hac vita finctos pro nobis orare negabat.*

Porro circa illam Sanctorum intercessionem & (ut loquitur S. Basilius) mediationem, obseruandum est, illam nullo modo derogare qualitati mediatoris, quæ Christo Domino competit, quamque illi Apost. tribuit, 1. Timoth. 2. *Vnus est mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus: tum quia loquitur ibi Apost. de mediatione redemptionis; quod ex verbis immediate sequentibus patet. Quis dedit redemptionem semetipsum pro omnibus, qua ratione solus & vnicus mediator est Christus; tum quia quocumque modo dicatur mediator, semper illi hæc dignitas salua & integra manet, cum Sanctorum intercessionem, & interuentionem non nisi ex ipsius Christi meritis & ex vniõne Sanctorum cum illo ut capite, valorem hauriant: vnde quantumcunque Ecclesia suffragia Sanctorum apud Deum impendat, semper tamen orationes ac petitiones suas concludit his verbis, Per Dominum nostrum Iesum Christum, & ex quibus euadens est Sanctorum mediationem,*
 & inter-

& intercessionem Christi Domini honori ac dignitati nullatenus officere, imò vim omnem suam ab eius meditatione accipere.

SECTIO III.

Qualis cultus sanctissima Virgini Deipara Maria debeat.

Cum ut ex antè dictis constat, honoris ac cultus, qui Sanctis deferendus est, mensura & modus ex magnitudine sanctitatis, virtutum, ac meritorum accipienda sit; hinc colligi potest, qualis honor & cultus sanctissima Virgini debeat, cum eius sanctitas, virtus, ac meritum supra omnes alios sanctos longè supereminet. Ut tamen certius & evidentius istud innotescat, aliquot speciales sanctitatis & excellentiæ titulos in illa sanctissima Virgine hic annotabimus, ex quibus inferre quivis poterit, quo religionis cultu prosequenda sit; neque enim (ut rectè dixit S. Bern. epist. 174.) *Virgo regia falso aut suato eget honore, cum vera honorum titulu & infusus dignitatum decorata sit.*

Primus igitur excellentiæ titulus ducitur ex innocentia singulari, quæ consistit in eo, quòd sanctissima Virgo privilegio speciali, nec ulli alteri Sanctorum unquam concessa, ab omni peccati siue originalis, siue actualis labe profusè immunis extitit.

Et in primis, quòd nullum unquam peccatum actuale ne quidem veniale commiserit, docet sanct. Thom. 3. p. q. 27. a. 4. est que communis totius Ecclesiæ sensus, ut habetur in Conc. Trid. sess. 6. cap. 23. huic etiã veritati suffragatur sanct. Aug. lib. de nat. & grat. cap. 36. ubi dicit de sanctissima Virgine Maria loquens, *De qua propter honorem nullam prorsus, cum de peccatis agitur, habere volu mentionem: & sanct. Bern. epist. 174. Decuit reginam Virginum singularis privilegio sanctitatis absque omni peccato ducere vitam.*

Quòd autem etiam originalis peccati maculam nra quam contraxerit; probari potest ex ijs omnibus scriptura locis, in quibus illius singularis, & omnimoda puritas & innocentia significatur, vt Cantic. 4. *Tota pulchra est amica mea, & macula non est in te*: atqui tota pulchra non esset, nec macula omnis expers, si originali peccato foedata fuisset: ibidem vocatur *hortus conclusus, fons signatus* & cap. 6. *vna est columba mea, perfecta mea*: item ex illis a eandem sanctissimam Virginem Angeli verbis S. Luc. *Aue gratia plena; Dominus tecum; Quibus* (vt dicit sanctus Aug. tom. 11. in natali Dom.) *ostendit ex integro iram primam sententia exclusam, & plenam benedictionis gratiam repositam.*

Probari etiam potest ex eo, quòd idem sanctus Aug. lib. 5. cont. Iulianum cap. 9. dicit, illum qui in etate adulta peccatum nullum commisit, nullum etiam in infantili contraxisse; vnde sequitur, cum ex eodem sancto Augustino supra, beatissima Virgo nullum in vita sua peccatum commiserit, nullum etiam in origine sua contraxisse; & S. Ansel. lib. de conceptu Virginali cap. 18. *Decens, inquit, erat, vt sanctissima Virgo ea puritate niteret, qua mater sub Deo nequit intelligi, & in cap. 1. 2. ad Cor. Omnes mortui sunt in peccatis siue originalibus, siue voluntate additis, nemine prorsus excepto, dempta matre Dei*: & Petrus Damian. ser. de Assumpt. *Caro Virginis inquit, ex Adam assumpta macula. Adā non admisit.*

Denique accedit autoritas Sixti 4. summi Pontificis in extrau. (cum præexcelsa) de reliq. & vener. Sancto- rum; vbi fideles ad celebrationem immaculatae Conceptionis sanctissimæ Virginis (sic enim loquitur) etiam indulgentiarum largitione inuitat.

Et quamuis nihil adhuc ab Ecclesia super hac re definitum fuerit, nec proinde censendus esset hæreticus, qui oppositum teneret, vt expressè declarauit idem Sixtus 4. in extrau. (graue nimis) quam renouauit Conc. Trident. 5. sententia tamen illa, quæ asserit sanctissimæ Virginis ab omni originali peccato exemptionem, adeò vera est.

est, ut Paulus 5. oppositum asserere in concionibus, lectionibus, aut alijs actibus publicis prohibuerit; quam prohibitionem Gregorius 15. eius successor, etiam ad privata colloquia, & scripta extendit.

Dices, hinc sequi beatissimam Virginem à Christo Domino non fuisse redemptam; cum enim nullum unquam peccatum actuale, aut originale incurrerit, videtur quod Christi Domini redemptione non indiguerit. Resp. illam indiguisse Christi Domini redemptione, non quidem ut à peccato liberaretur, sed ut à peccato præservaretur; ac proinde illam excellentiori modo præ omnibus Adæ posteris à Christo Domino fuisse redemptam: cum enim ex modo conceptionis suæ, utpote vera Adami filia, & ex eo viâ generationis ordinariâ ortum ducens, peccatum originale contrahere deberet: quod illud non contraxit, Christo Redemptori debitor fuit, cum propter præuisa eius merita, ab illo peccato penitus præservata fuerit.

Secundus excellentiæ titulus ducitur, ex perfectissima gratiarum omnium plenitudine, & eminentissima sanctitate, qua beata Virgo ceteros omnes Sanctos tam Angelos, quam homines longè superavit. Hoc satis innuunt verba illa quibus ab Angelo dicta est Luc. 1. *Gratiâ plena & à beata Elisabeth, benedicta inter mulieres: item ea, quæ de seipsa sanctissima Virgo dixit Beatam me dicent omnes generationes. Quia fecit mihi magna qui potens est.*

Illud præterea constat ex eo, quod uniuersa Ecclesia professæ est in 7. Synodo gener. Act. 5. his verbis, *Si quis non confiteatur, sanctam semper Virginem Mariam propriè ac verè Dei genitricem, sublimiorem esse omni visibili, & inuisibili creatura, anathema sit.*

Accedunt plurima eximia, & præclara sanctissimæ Virginis elogia à SS. Patribus profata, quibus illius supra omnes Sanctos eminentiam singularem apertè testantur; aliquot illustriora hinc proferemus. S. Epiphan. ser. de Laudibus Deiparæ, ipsam alloquens *Quid dicam, inquit, aut quid proloquar, & quo pacto beatam predicabo gloria radi-*

em; solo enim Deo excepto, cunctis alijs superior existis. sancti Ephrem. orat. de laudibus eiusdem, illam vocat. *Optimam, excellentissimam, sublimiorem ceteris, honoratiorem Cherubim, Seraphim, sanctiorem, & incomparabiliter cunctis alijs superioribus existis.* S. Greg. Neocæsar. hom. in Annuntiatione beate Virginis, *Maria sic gratia plena dicitur, quod in illa totius gratia thesaurus reconditur;* S. Ambr. in cap. 2. S. Luc. *Bene gratia plena dicitur, quia sola gratiam quam nulla alia meruerat, consecuta est, ut gratia repleatur auro.* sancti Petrus Chrysolog. ser. 143. *Bene gratia plena, quia ceteris per partes tribuitur, Maria vero simul se totam infulsa gratia plenitudo;* S. Chrysost. orat. in Hypapante vocat illam mundi miraculum: sancti Damasc. orat. 2. de Assumptione *Abyssum gratia & sanctitatis:* sancti Anselm. lib. de excellentia Virginis cap. 8. dicit in beata Virgine fuisse, *Quarundam immensitatem gratia & glorie:* sancti denique Greg. Papa explicans illa verba Is. 2: *(Erit in novissima diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium) Dorsum montis nominis beatissima semper Virgo Maria designari non quippe fuit, qua omni electa creatura altitudinem, electionis suae dignitate transcendit: an non mons sublimis Mariæ, qua, ut ad conceptionem Verbis æterni pertingeret, meritum verticem supra omnes Angelorum choros usque ad solium Dei ratis erexit.*

Ex quibus S. Gregorij verbis colligitur probabilissimum esse, quod aliqui Doctores existimant, gratiam illam sanctificantem, quæ beatissimæ Virgini in primo instanti conceptionis collata fuit, maiorem, ac pleniorum extitisse gratiâ consummatâ cuiuslibet etiam maximi sancti: quod si tanta fuit Mariæ gratia in primo ingressu, quantam in progressu fuisse existimare debemus? cum præsertim nullum vel momentum vite otiosum in ea fuerit, fidelissimeque, ac perfectissime gratiis acceptis cooperata sit.

Tertius denique, & ultimus excellentiæ titulus desumitur ex dignitate Maternitatis Dei. Constat enim ex fide, illam esse verè & propriè Dei Matrem, hancque in ea dignitatem.

dignitatem vniuersa Ecclesia agnouit in Cone. Ephes. vbi canone 1. anathema dicitur in eum, qui sanctam Virginem Dei genitricem esse non confitetur; & in 5. synodo gener. Act. 4. idem anathema rursus profertur in eum, *Qui sanctam, & gloriosam semper Virginem propriè, & verè genitricem Dei esse non confitetur.*

Neque solùm beata Virgo verè, & propriè Dei mater extitit; sed præterea dignissima fuit, quæ ad illam maternitatem diuinitus eligeretur, hancque proinde meritis sitis, si non de condigno, certe de congruo consecuta est. Itæ S. Ambr. lib. 2. de Virg. *Maria, inquit, digna extitit, ex qua Filius Dei nasceretur;* & sanct. Hieron. in epist. ad Eustochium de custodia virginitatis *Tante, inquit, puritatis extitit Maria, vt Filij Dei mater effici mereretur;* & vniuersa Ecclesia in quadam Antiphona id ipsam profertur.

Ex hac autem dignitate Matris Dei, quam sic promeruit, & cuius sublimitas nec dici, nec concipi potest, duplex adhuc excellentia deriuatur. Prima, quod ratione illius dicatur, & verè sit omnium creaturarum etiam sanctissimarum, & in altissimo gloria gradu existentium Regina, & Domina (prout ab Ecclesia honorificè nuncupatur) ab ijsque proinde cultum, & honorem tantæ maiestati condignum recipiat. Secunda, quod ratione eiusdem maternitatis ipsemet Dei Filius illi se subiecerit, & (vt testatur Euangelista) subditus illi esse voluerit.

His igitur paulo fufius explicatis, restat, vt videamus, qualis cultus sanctissimæ Virgini, ratione tantæ & tam sublimis excellentiæ, debeat. Pro cuius resolutione

Dicendum est sanctissimam Virginem singulari & maximâ præ omnibus alijs sanctis veneratione seu Hyperdulia colendam esse tam publicè quam priuatim. Ita sanct. Thom. 3. p. q. 25. a. 5. ratio est, quia veneratione & cultus (vt iam dictum est) excellentiæ ac sanctitati correspondere debet: atqui excellentia, & sanctitas beatissimæ Virginis omnium aliorum sanctorum excellentia, ac sanctitati longè præeminet, vt ex titulis supra explicatis con-

stat: ergo cultus illi debitus longè maior esse debet cultu, qui alijs quibuscunque sanctis defertur.

Quæres, an præter cultum Hyperdulia, possit etiam cultus latræ exhiberi sanctissimæ Virgini, ratione unius illius, quam inter illam & Filium eius Christum Dominum esse concipimus? Resp. negatiuè cum S. Thom. 2. sup. citato; quamuis enim Metaphysicè loquendo, & quo sensu posset adorari adoratione aliquà respectu moraliter tamen & præctice loquendo, id fieri non debet propter periculum erroris & scandali; unde merito sanctus Epiphanius. har. 78. & 79. reprehendit, & hæresicos arguit aliquas mulieres in Syria, quæ beata Virgini in signum adorationis, libationes quasdam offerebant.

SECTIO IV.

Qualis veneratio imaginibus, & reliquijs exhibenda sit.

Supponimus hanc esse differentiam imaginis & idoli (vt rectè docet & probat Bellarm. lib. 2. de sanctis c. 1.) quòd imago sit vera similitudo rei alicuius, vt cùm pingitur homo, equus, &c. Vnde & imago ab imitatore diæta est; idolum verò sit falsa similitudo, quæ repræsentat id quod re vera non est, vt cùm gentiles repræsentabant statuas Iouis, Martis, &c. tanquam Deorum, quæ tamen re vera Dij non erant, nec esse poterant.

Hanc autem esse differentiam illarum vocum inde patet, quia scriptura nunquam tribuit nomen idoli verbi gratia imagini, sed solum simulacris gentilium, v. g. vocat Filium Dei, imaginem Dei ad Coloss. 1. at nunquam vocat idolum: item 3. Reg. c. 7. Salomon dicitur fecisse ad ornatum templi imagines Leonum, bouum, palmarum, &c. nec tamen vnquam ista vocantur idola, quia rerum verarum erant similitudines; vnde Theodoret. quæst. 38. in Exod. dicit, *Repræsentationes verum non subsistentium diuini idola*, & S. Hieron. in cap. 7. Osee loquens de idolis,

notas

notat expresse, simulacrum seu idolum ita opponi Deo, sicut mendacium veritati.

Hinc patet, imagines Christi & sanctorum non esse idola, cum res veras exhibeant; sed nec etiam sanctissimæ Trinitatis, & Angelorum imagines idola dici posse; quia non sunt factæ ad representandam naturam Trinitatis, vel Angelorum; sed ad exhibendam formam in qua diuinæ Trinitatis persona, aut angeli ipsi aliquando apparuerunt, vel certe ad eorum proprietates, & perfectiones signis quibusdam corporalibus exprimendas; vnde S. Greg. Nazian. orat. in laudem Heronis dicit, quod quando Angeli pinguntur, candida vestis, atque hilatis, & splendida facies solet illis tribui, ad designandam scilicet tum naturæ illorum puritatem, tum gloriæ, qua perficiuntur, splendorem. Hoc præsupposito, pro resolutione quæstionis propositæ.

Dicendum 1. vltum sacrarum imaginum, seu quibus res sacræ representantur, esse honestum & licitum.

Probat 1. ex Scriptura: Exod. 25. *locutusq. est Dominus ad Moysen &c. duos quoq. Cherubim aureos & productiles facies, ex utraq. parte oraculi, vbi per duos illos Cherubim aureos S. Hier. in cap. 41. Ezech. intelligit duas statuas seu imagines aureas, quæ duos Angelos Cherubinos representabant, & 3. Reg. 6. dicitur quod Salomon Cherubimorum imagines ex lignis oliuarum factas posuit in sanctuario.*

Probat 2. ex 7. Synodo gener. Act. 6. vbi hæc habentur, *Non est pictorum adiuuentio imaginum factura, sed catholica Ecclesie approbata legislatio, & traditio, &c. Testimonium perhibet ipsa rerum antiquitas, & Sanctorum Patrum doctrina, qui hæc in venerabilibus templis susceperunt, & venerabilia templa dedicantes, hæc pingere studuerunt.*

Probat 3. ex vsu antiquo Ecclesie catholice, qui passim apud antiquos Patres refertur: Tertul. lib. de pudicit. c. 7. & 10. testatur, antiquitus Christi Domini imaginem sub specie pastoris ouem deperditam, & recuperatam super humeros gestantis, in calicibus sacris effigiari

P S

consue-

confueuisse: S. Aug. lib. de consensu Euangelist. cap. 16. testatur, Christum Dominum in templi parietibus depictum fuisse, cum sanctis Apostolis Petro & Paulo, sibi ex utroque latere adstantibus: S. Greg. Nazianz. orat in laudem defuncti Patris, refert templum ab illo extructum, fuisse varijs picturis, & imaginibus sacris decoratum. S. denique Paulinus epist. 12. loquitur de varijs imaginibus SS. Trinitatis & mysteriorum vitæ Christi, in Ecclesiæ apside pingi solitis.

Dicendum 2. sacras imagines esse à nobis venerandas, & colendas.

Probatur 1. ex eo, quod scriptura docet, rebus sacris & diuino cultui dicatis venerationem & honorem deberi Pl. 98. *Adorate scabellum pedum eius: quoniam sanctum est;* quæ verba, quamuis in sensu mystico, & allegorico à quibusdam sanct. Patribus de Christi Domini humanitate accipiuntur, vt supra vidimus; in sensu tamen literali, intelliguntur de arca testamenti, quæ 1. Paralip. 28. vocatur scabellum pedum Dei: atqui sacre imagines sunt etiam res quædam diuino cultui dicatæ: ergo a pari venerationi illis, & honor debetur.

Probatur 2. ex supra relata Synodo 7. gener. in cuius Act. 7. hæc verba habentur, *Sanctorum Patrum doctrina in-sistentes, & Ecclesiæ Cath. (in qua Spiritus S. inhabitat) traditio-nem obseruantes definimus, cum omni diligentia & cura venerationem esse sanctas imagines, &c. illasq; in templis esse collocandas:* & in Conc. Trid. sess. vlt. definitum est imagines sacras, in templis præsertim habendas, & retinendas esse, eisque debitum honorem, & venerationem impertien-dam esse.

Probatur 3. ex S. Basil. supra cit. epist. ad Iulianum A-postatam, vbi postquam locutus est de cultu Christo Domino, sanctissimæ Virgini, & alijs SS. debito, & à se ipso exhibito, subiungit, *unde & caractères imaginum ipsorum honore & adoro, præcipue cum hoc à sanctis Apostolis traditum sit:* & ex S. Athan. in quæstionibus ad Antiochum quæst. 39. vbi ait, eos esse dementes & fastu quodam arrepti-

os, qui crucem effigiesque sanctorum adorare recusant: item ex S. Hieron. in epitaph. S. Paul. cap. 3. vbi dicit, illam prostratam ante crucem, quasi pendentem Dominum cerneret, adorasse. Plures alij SS. Patres citantur in prefata Synodo 7. presertim Act. 4. diuersa etiam miracula pro confirmatione eius veritatis diuinitus facta ibidem referuntur.

Queres, quo genere cultus imagines honoranda sint? Resp. cum S. Doctore q. 25. imaginem duplici modo posse considerari; 1. vt res quædam, puta lignum sculptum, vel pictum. 2. vt est imago alterius: & ipsi quidem priori modo spectatæ nullum honorem debent, cum nullam habeat excellentiam honore dignam; posteriori verò eundem illi cultum, & honorem deferendum esse, qui debetur prototypo, cum hac tamen differentia, quod prototypo honor & cultus primario & per se, seu propter excellentiam propriam tribuatur; imagini verò non nisi secundario, & propter ipsius prototypi excellentiam, cui aliquo modo participare censetur propter moralem, quam habet cum ipso prototypo, vniõnem & coniunctionem, vnde proprie loquendo, cultus imaginum, v. g. Christi aut Sanctorum, neque latria, neque dulia dici potest, cum hæ voces interiorẽ submissionis affectum designent erga eum, qui adoratur aut colitur, qui affectus proinde erga ipsam imaginem præcisè concipi non potest; sed tantum improprie & respectiue, ita vt dum externa submissionis nota, puta genuflexionis imagini exhibetur, internus honoris puta latriæ vel duliæ affectus erga prototypum concipiatur.

Hunc imaginum cultum ita esse intelligendum, & explicandum constat ex prefata Synodo 7. gener. in cuius Act. 3. in litteris orientalium Episcoporum ibidem lectis & approbatis, habentur hæc verba, *Sanctas imagines reuerentur, &c. non in materia, aut coloribus honorem constituentibus, sed per hoc officium nostrum, quod ipsi debemus, quorum typum imagines gestant impertientes: & ex Conc. Trid. sess. 25. in decreto de veneratione imaginum, vbi expresse dicitur,*

Imag-

Imaginibus venerationem debitam impertiendam esse; non quia
credatur inesse aliqua in ijs diuinitas, vel virtus, propter quam
sint colenda, &c. sed quoniam honos, qui eis exhibetur, referuntur
ad prototypa, qua illa representant; ita ut per imagines, qua
osculamur, & eorum quibus caput aperimus, & procumbimus,
Christum adoremus; & Sanctos veneremus, quorum illa similitu-
tudinem gerunt.

Quod spectat ad sanctorum reliquias, dicendam esse
illis quoque cultum, & honorem esse deferendum.

Probat 1. ex scriptura: *Is. 11. Ipsum gentes deprecabuntur & erit sepulchrum eius gloriosum; vbi Propheta de Christo Domino loquitur, dicitque sepulchrum illius fore honorandum; quod intelligendum est non tantum pro eo tempore, quo Christi Domini corpus in eo iacuit: sed etiam pro tempore futuro postquam a mortuis resurrexerit, vt explicat S. Hieron. in epist. ad Marcellam.*

Probat 2. ex cit. Conc. Niceno. 2. Act. 7. & ex Trid. sess. 2. Act. & ex Trid. sess. 25. in praefato decreto, vbi dicitur, sanctorum corpora a fidelibus esse veneranda, quae vicia membra Christi fuerunt & templum Spiritus sancti, ab ipsoque ad aeternam vitam suscitanda, & glorificanda per quae multa beneficia hominibus a Deo praestantur.

Probat 3. ex miraculis, quae per Sanctorum reliquias diuinitus facta sunt: 4. Reg. 13. ad contactum corporis Elisei defuncti, mortuus dicitur resurrexisse, quod S. Amb. in cap. 1. S. Luc. ipsius Elisei sanctitati tribuit: & Act. 19. refertur, sudaria & semicinctia S. Pauli, aegrotis applicata, sanitatem ipsis contulisse. Item Ambr. epist. 54. testatur, plures a possessione demonum esse liberatos, ad inuentionem, & translationem corporum sanctorum martyrum Geruasij & Protasij, vbi vestem praedictorum Sanctorum contigerunt; & epist. 55. dicit idem factum esse, dam reliquia sanctorum martyrum Vitalis & Agricola transferentur: & S. Aug. lib. 22. de ciuit. cap. 2. refert varia & insignia miracula, quae facta sunt ad contactum reliquiarum S. martyris Stephani. Ex quibus miraculis colligitur, piuum ac Deo gratum esse cultum illarum reliquiarum, cum cultores earum tot beneficiis cumulet.

Quo
reliqui
dum, il
ter San
more q
rio hor
illo, h

Doc
quias
iam e
Christ
gestati
testem
hoc pa
miseri

Hin
Crucis
q. 25. a
ea fixi
Christ
ori mo
nit om
ne dep

uis alic
est ac
tur mo
dem de
passus
alij re

Pon
reliqui
tur im
est, qu
postula
bent cu
ior &
tis pra

quod

Quod si quæras, quo cultu honorandæ sint Sanctorum reliquiæ; Resp. idem de illis, ac de imaginibus esse dicendum; illas scilicet cultu respectiuo esse honorandas propter Sanctos quorum sunt reliquiæ; ac proinde eodem honore quo illi; ita vt qui honorat reliquias, illum primario honorare intendat cuius sunt reliquiæ, & simul cum illo, has eius reliquias tanquam aliquid illius.

Docet autem S. Thom. 2. 2. quæst. 96. a. 4. ad 3. reliquias collo appensas circumferri posse, & hoc patet etiam ex S. Aug. epist. 103. & S. Chrysost. hom. (quod Christus sit Deus) & S. Greg. lib. 7. epist. 120. tum vt ea gestatione honorem & amorem nostrum erga Sanctos testemur, tum etiam vt per intercessionem illorum quos hoc pacto honoramus, vel ab aliquibus malis diuinâ misericordiâ liberemur, vel gratias aliquas impetremus.

Hinc etiam patet, quid de cultu, & adoratione sanctæ Crucis sentiendum sit, cum enim (vt obseruat S. Thom. q. 25. a. 4.) duobus modis spectari possit, vel vt Christi in ea fixi, & extensi figuram repræsentat, vel prout ipsius Christi corpori & sanguini contactu coniuncta fuit: si priori modo spectetur, habet rationem imaginis, & conuenit omni omnino Cruci siue in materia solida sculptæ, siue depictæ in pariete, siue manu in aère formata, & quouis alio modo expressæ; & de illa idem omnino dicendum est ac de alijs imaginibus Christi Domini: si verò spectetur modo posteriori, habet rationem reliquiæ, quod quidem de illa sola eruet dici potest, in qua ipse Dominus passus & mortuus est, & de illa vt sic eodem modo ac de alijs reliquijs loquendum est.

Porro hic obseruandum est quòd, quamuis honor qui reliquijs debetur, eiusdem generis sit, ac ille qui deferatur imaginibus, hæc tamen inter vtrumque differentia est, quòd reliquiæ peculiarem quamdam venerationem postulant præ imaginibus, propter vnionem quam habent cum illo cuius sunt reliquiæ, quæ haud dubie maior & arctior esse censetur eâ, quæ inter imaginem & eius prototypum intercedit; & ea ratione Sanctorum reliquiæ,

quæ, in maiori habentur veneratione quàm illorum
 imagines, & cruz illa in qua Christus affixus & mortuus
 est peculiari affectu & deuotione colitur præ alijs Crucibus
 eiusdem imaginibus, propter vniõnem quam habuit cum
 ipsius Christi corpore, cuius contactu nobilitata est, &
 sanguinis eiusdem effusione decorata.

TRACTATVS VI.

De Gratia Diuina.

Cum præcipuus meritorum Christi Domini
 effectus, sit gratia diuina, quæ reliqua omnia
 bona ex illius saluatoris fontibus sac-
 turientia, vel in se complectitur, vel ex illa
 diffundit: doctrinæ ordo postulat, vt de illa
 nunc tractemus, eaque præsertim circa illam inuesti-
 gemus, quæ à nobis Deus sciri voluit, & idcirco Ecclesi-
 suæ reuelare dignatus est, sepositis in hac materia omni-
 bus alijs, quæ tenuitatis nostræ modum excedunt, me-
 mores illius effati *Altiora te ne quaesieris*, Eccl. 3. & *Quis
 scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria*. Prou. 25.

Vrigitur ordine procedamus, tractatum hunc in quinque
 que capita diuidemus; in quorum 1. agemus de necessi-
 tate gratiæ diuinæ, in 2. de ipsius gratiæ sufficientia, in 3.
 de eiusdem efficacia, in 4. de primario eius effectu
 seu de iustificatione in 5. denique de altero
 gratiæ effectu seu de merito.

CA